

ØKUMENIKK — ET ANSVAR OG EN OPPGAVE

av

IVAR ASHEIM

Fra forskning til dialog

Skjønt de lutherske kirker helt fra begynnelsen av har deltatt i den økumeniske bevegelse og har frembrakt en rekke kjente økumeniske lederskikkelser, må man likevel si at de økumenisk sett har forholdt seg noe nølende. Men det har — sett i verdensperspektiv — vært en klar vekst i deres holdning, en modning til sterkere ansvarsbevissthet og engasjement. Dette avspeiler seg f. eks. i Det Lutherske Verdensforbunds historie.

Verdensforbundets prinsipielle standpunkt har alltid vært klart. En av de oppgaver forbundet satte seg ved stiftelsen i 1947, var ifølge konstitusjonen å «fremme luthersk deltakelse i økumeniske bevegelser» (paragrafen er siden blitt noe utvidet). Dette var forøvrig ikke noe nytt. Det Lutherske Verdenskonvent, (stiftet 1923), som verdensforbundet overtok etter, hadde en tilsvarende målsetting. I prinsippet har det således helt fra arbeidet for en organisert økumenisk bevegelse begynte i tiden etter første verdenskrig, vært klart at verdenslutherdommen ville være økumenisk innstilt. I praksis ble det likevel de indrelutherske spørsmål LVF i den første tiden særlig var opptatt med. Naturlig nok: kan man ikke overvinne de aller nærmeste motsetninger, er det små utsikter til å få gjort noe med de fjernereliggende. Først måtte de lutherske kirker selv vokse seg sammen. Ut over dette begrenset man seg til å følge med i Kirkenes Verdensråds virksomhet, ta opp studieemner som her var aktuelle, og stimulere medlemskirkene til et luthersk bidrag til den økumeniske debatt. Først i de senere år har LVF utviklet seg til et organ for *direkte kontakt* med andre kirkesamfunn og med mulighet for et visst økumenisk initiativ.

Så sent som på LVF's verdensmøte i Helsinki 1963 var dette en

tanke man ennå ikke var moden for. Forskning, men ikke direkte engasjement var den linje man her gikk inn for. Særlig var det aktuelt å markere denne linje i forholdet til den katolske kirke. En direkte samtale med den katolske kirke ville nok de færreste av deltakerne i verdensmøtet ha kunnet tenke seg, men det andre Vatikankonsil var begynt og denne utfordring krevet dog et svar – som, karakteristisk nok, ble opprettelsen av et Institutt for Økumenisk Forskning i Strassburg. Lenger enn til forskning var man ikke beredt til å gå. Samme forsiktighet preger forøvrig også forholdet til andre konfesjoner enn den romersk-katolske. For anglikanernes vedkommende gikk man ikke lenger enn til å gi grønt lys for teologiske studier til forberedelse av en dialog som man ikke regnet for aktuell før om noen tid. Og med hensyn til de reformerte definerte LVF's eksekutivkomité (også i 1963) LVF's rolle som den beskjedne: å yte teknisk sekretærhjelp til kirker som måtte være interesserte i en dialog. Initiativet fikk ligge fullt og helt hos kirkene selv. Helsinki betyr nok et avgjort skritt fremover, men skrittet helt inn i dialogen tar man altså ennå ikke.

Gjennombruddet kom ved avslutningen av Vatikankonsilet. Som kjent hadde LVF observatører på konsilet, og dette arrangement utviklet seg raskt til noe mer enn man hadde kunnet forutse. Observatørene ble samtalepartnere, dialogen kom i gang. Skulle den så opphøre med konsilet? For begge parter fortonet dette seg som en ulykke, og så ble skrittet tatt: den første studiekommisjon, stiftet i fellesskap av LVF og ledelsen av en annen kirke, ble til.

Gjennombruddet kom altså på det aller vanskeligste punkt, i forholdet til den kirke vi har stått i sterkest motsetning til! Dermed var, for de andre kirkesamfunns vedkommende, saken i prinsippet avgjort. Er det mulig å ta opp en dialog med den romersk-katolske kirke, så må dette være mulig også i forhold til den ortodokse, for ikke å snakke om de protestantiske søsterkirker. Samtidig var det blitt klart at LVF måtte ha muligheten for et visst initiativ. På en langt mere direkte måte enn man før hadde antatt, måtte LVF kunne stille seg til disposisjon for medlemskirkene som et instrument for dialog. Den katolske kirke opptrer til sist alltid som verdenskirke; den kan ifølge sin struktur neppe

tenke seg å opptre annerledes. Den søkte derfor en dialog-partner på verdensplanet. Da kom, for lutheranernes vedkommende, bare LVF i betraktning. *Andre* kirker kan riktignok like gjerne tenke seg å forlegge tyngdepunktet til det regionale eller det nasjonale plan. Men heller ikke på det nasjonale plan kan det internasjonale perspektiv utelukkes. Når man tar opp kontakten med et annet kirkesamfunn, vil man gjerne samtidig bevare kontakten med andre kirker av ens egen konfesjon. Dette behov har meldt seg stadig sterkere og har brakt de konfesjonelle verdensforbund, mellom dem LVF, mer og mer i forgrunnen i den økumeniske samtale.

På LVF's verdensmøte i Porto Alegre i juli i år vil det bli fremlagt rapporter om fire slike internasjonale dialoger som LVF nå er med i.¹ En av dem (med den ortodokse kirke) er ennå på et forberedende stadium, en annen (med den anglikanske kirke) skal etter planen begynne for alvor i september, de to øvrige (med de reformerte og med katolikkene) har allerede flere møter bak seg. Det nye er at LVF i alle disse tilfeller opptrer som med-innbyder til samtale. Forbundet står ikke lenger bare i bakgrunnen, det er trådt frem i første rekke med et initiativ. Naturligvis er forutsetningen at man først har undersøkt stemningen i medlemskirkene. Naturligvis dreier det seg enn videre ikke om bindende forhandlinger, men om teologiske drøftelser hvis verdi siden må vise seg. Alle resultater må sendes tilbake til medlemskirkene, og ingenting binder disse uten at de selv binder seg. Takten og tempoet bestemmes altså nå som før av medlemskirkene selv. Men det nye er at disse nå så å si sender LVF foran seg ut i feltet for å undersøke hvordan mulighetene er. Mer og mer brukes LVF på denne måte som et instrument for oppklaring av mellomkirkelige problemer.

Enhver kan se at vi dermed er kommet inn i en ny fase. Det eiendommelige er imidlertid at nesten før dette er gått opp for oss, øyner vi allerede konturene av en *tredje* fase som om kort tid vil bli aktuell. En samtale mellom to kirker kan ikke vare i det uendelige. En gang må den komme til en konklusjon, og hva så? Naturligvis spørres det da om resultatenes karakter. Men det spør-

res også hvordan man skal behandle dem. Hva skal vi foreta oss om resultatet blir positivt, hva skal vi gjøre om det blir negativt? Mest brennende er dette spørsmål for øyeblikket med hensyn til den reformerte kirke.² De luthersk-reformerte samtaler har vært ført på regional basis. I USA er de avsluttet med positivt resultat (1966), i Europa er de — etter fornyet oppdrag fra kirkene — gått inn i fase hvor man ved siden av de dogmatiske spørsmål også skal stille spørsmålet om praktisk-kirkelige implikasjoner. Først nå i avslutningsfasen er det gjort visse forsøk på internasjonal koordinering, fra luthersk side da i LVF's regi. Men ettersom nå, etter uttrykkelig ønske fra kirkene, også de praktisk-kirkelige konsekvenser tas i betraktning, synes det som vi står like foran en tredje fase i utviklingen: samtalene befinner seg for tiden på sett og vis i et mellomleie mellom rent teologiske drøftelser og direkte kirkelige forhandlinger.

Fullt ut vil den tredje fase naturligvis først foreligge når endelige konklusjoner oversendes til kirkene til stillingtagen. Svakheten ligger i at vi ikke er vant til å takle slike situasjoner. Famler vi når det gjelder behandlingen av dogmatiske problemer *innenfor vår egen kirke*, så famler vi ikke mindre når det gjelder behandlingen av dogmatiske problemer som melder seg i forholdet *mellom kirkene*. Oppgaven er for ny, vi har ingen tradisjoner å falle tilbake på i omgangen med denne slags saker. Her ligger et ansvar som vi trenger å ruste oss for, som individer og som kirke.

Oppbrudd i kirkene

Som et instrument for medlemskirkene er LVF avhengig av hva som skjer i kirkene selv. Her gjør — som alltid — motstridende tendenser og krefter seg gjeldende. Ikke desto mindre har det nettopp i den siste tiden vist seg klare tegn på et sterkere og mer entydig økumenisk engasjement.

Vi har ovenfor talt om bilaterale teologiske samtaler på studieplanet og uten umiddelbare kirkelige implikasjoner. Hva kan

man nå ut over dette på luthersk hold finne av konkrete skritt i retning av forening med andre kirker?

Det man hittil kunne peke på, var vel i det vesentlige én av tre ting. Enten dreide det seg om en indreluthersk bevegelse i retning av større kirkelige enheter; vi kan tenke på den nordamerikanske utvikling i retning av tre store lutherske kirker i nært samarbeide, og vi kan tenke på tilblivelsen av regionale forbund av lutherske kirker i Asia og Afrika (i India allerede 1926, i Tanzania og i Sydafrika i 50- og 60-årene). Eller det dreide seg om regionale unionsforhandlinger med et flertall av protestantiske kirker i et tidligere misjonsområde (Tanzania, India). Ett enkelt tilfelle har vi så på unionsforhandlinger med en enkelt kirke på det nasjonale plan (med de reformerte i Frankrike; meget langt fremskredne). Karakteristisk er således at det er «ute i utkante» det har vært bevegelse. Det er der hvor de har vært i minoritet — enten sammen med alle kristne i en klassisk misjonssituasjon, eller sammen med andre protestanter i dominerende katolske omgivelser — at lutheranerne har følt nødvendigheten av kirkelig gjenforening. Også de store sammenslutninger i Nord-Amerika kan tolkes som forsøk på å komme ut av en lammende minoritetskirkesituasjon.

Et nytt og overraskende trekk i bildet er at i det aller siste har de store lutherske kirker i *lutherdommens moderland* begynt å røre på seg. Dette er så nytt at det vel er kommet de færreste til bevissthet hva det er som holder på å skje. Det er imidlertid all grunn til å følge utviklingen med oppmerksomhet, for uten tvil er det her satt i gang en prosess som vil kunne ha vidtrekkende følger.

Den utløsende faktor var av politisk art. For et års tid siden fikk Øst-Tyskland en ny forfatning. Denne forfatning inneholder bestemmelser som i praksis utelukker kirkelige enheter som er videre enn statsgrensene. Tre slike «felles-tyske» enheter som er blitt dannet etter krigen, nemlig Die Evangelische Kirche der Union (EKU), Die Evangelische Kirche in Deutschland (EKD) og Die Vereinigte Evangelisch-Lutherische Kirche Deutschlands (VELKD), var dermed satt ut av funksjon, og deres øst-tyske medlemskirker hadde valget mellom å bli redusert til en løs gruppe

isolerte Landeskirchen eller å bygge opp nye sammenslutninger på øst-tysk basis. De valgte den siste veien.

To ting av stor rekkevidde var dermed skjedd. For det første var spørsmålet om kirkelig nyordning blitt akutt også for Vest-Tysklands vedkommende. De store kirkesammenslutninger som omspente hele Tyskland, måtte i en eller annen form ny-konstituere seg også i vest etter at de nå var falt fra hverandre i vest-tyske og øst-tyske grupper av kirker. Men da meldte seg for det andre selvfølgelig spørsmålet om en simpel ny-konstituering var tilfredsstillende. Den gamle kirkestruktur hadde vært meget komplisert, for ikke å si kronglet. Burde man ikke like godt benytte anledningen til å hugge knuten over og skape noe virkelig nytt?

Så utbredt som utilfredsheten med tingenes tilstand både i øst og i vest var, ville det ha vært umulig for kirkenes ledelse å ha valgt noen annen vei enn den siste. For VELKD's vedkommende innrømmes fra ledende hold åpent at den har vært alt annet enn en suksess. VELKD ble dannet for at oppsplittelsen i et virvar av Landeskirchen med meningsløse grenser i det minste skulle kunne overvinnes der hvor det foreligger en felles bekjennelse som kan danne basis. Dens program såvel i indreluthersk som i økumenisk sammenheng var: bekjennelsen forener! Etter at tyve år er gått, må man imidlertid nå konstatere at ikke en eneste kirkegrense er blitt overvunnet ved den felles bekjennelses hjelp. VELKD har vært fullstendig maktesløs overfor inngrodde lokaltradisjoner som går tilbake på en utgammel og foreldet *politisk* inndeling av Tyskland. Dermed kom jo unektelig lutheranernes påstand at for dem var bekjennelsen viktigere enn alt annet, i et noe underlig lys. VELKD's økumeniske program holdt på å miste enhver grad av troverdighet.

I denne situasjon hadde kirkeledelsen bare én ting å gjøre: å vise hva den står for, ved et friskt initiativ. Dette initiativ ble tatt samtidig i begge deler av Tyskland: i øst på (som det nå heter) VELKDDR's synode i Eisenach i juli 1969, i vest på synodene i Augsburg i mai og i Tutzing i oktober s. å. I begge tilfeller gjør man klar til oppbrudd. Man tilbyr de reformerte og de unerte kirker teologiske samtaler med det mål å gå sammen i én evan-

gelisk kirke med prekestol- og alterfellesskap. Man gjør dette uten stilltiende eller åpent å gjøre sine egne bekjennelsesskrifter til betingelse. Men man gir uttrykk for ønsket om å bevare kontinuiteten. I denne forbindelse ordlegger man seg noe forskjellig i øst og i vest. I vest heter det at Confessio Augustana (CA) må være «bestemmende utgangspunkt» for bestrebelsene om en felles basis. I øst henvises bare indirekte til Augustana, nemlig idet man på linje med Augustana VII (enighet om evangeliets rette forkynnelse og sakramentenes rette forvaltning er tilstrekkelig grunn for kirkelig enhet) som vei til en løsning foreslår samtaler om temaet «Hvordan forkynner vi rettferdiggjørelsen idag?»

Dette er likevel bare nyanseforskjeller. I det ene tilfelle synes man på en noe mer massiv måte å ville gjøre *hele* CA gjeldende, men opptakten til samtalene viser at man også her i første rekke har rettferdiggjørelseslæren for øye, og i begge tilfeller er det i virkeligheten Augustana VII som gir ansatsen. Denne artikkelen i vår bekjennelse er nemlig ikke bare en bekjennelse, den er også et løfte. Den lutherske kirke forplikter seg her til fellesskap med ethvert kirkesamfunn som måtte finnes å forkynne evangeliet rent. Dette løfte må man — så sant man tar bekjennelsen alvorlig — være beredt til å innfri. Dypest sett er det dette og ingenting mer eller mindre de to tyske lutherske synodebeslutningene vil gi uttrykk for.

Hva dette dristige skritt vil føre til, må fremtiden vise. Hva man kan si allerede nå, er at det har virket forfriskende og stukket hull på megen innestengt irritasjon og tærende resignasjon. Tiden var kommet til å vise mot til å våge noe.

Det som man stiler frem imot, er — som allerede turde ha fremgått av det foregående — ikke en ny bekjennelse, men *en ny formulering* av den, en formulering som er felles i en dypere mening enn et foreliggende dokument som to parter blir enig om å underskrive, kan bli det, nemlig felles i den mening at man sammen har arbeidet seg frem til den, slik at den ikke tilhører den ene part i noen høyere grad enn den annen part, men virkelig er felleseiendom.

Meget taler for at det er noe i retning av en slik formulering som kreves om det kirkefellesskap man tilstreber, skal få en sunn og sann basis. Om enkelthetene kan man saktens være av forskjellig oppfatning. Et noe kildent spørsmål er f. eks. hvilken status og funksjon de klassiske bekjennelsesskrifter og bekjennelser siden vil få. Men for øvrig må innrømmes at den energi hvormed selve trosspørsmålet her skytes i forgrunnen, ivaretar et sentralt luthersk anliggende. Ingen enhet uten klarhet i bekjennelsesspørsmålet! Og dette spørsmålet tilspisser seg i spørsmålet hvordan vi blir rettferdig for Gud.

Men hvordan kan man nå komme frem til en slik nyformulering av bekjennelsen? Så meget turde være klart, at det ikke vil kunne dreie seg om et stykke rent teologarbeide. Det må dreie seg om en teologisk erklæring av en slik enkelhet at også det brede kirkefolk kan forstå den og gjenkjenne kristentroen i den. Dette kan neppe oppnås om ikke også menighetene selv på en eller annen måte inndras i selve formuleringsarbeidet. Nyformuleringen av bekjennelsen må foregå i en stadig kommunikasjon mellom toppen og bunnen i kirkestrukturen. — Når man så dertil tar den alminnelige teologiske forvirring i tiden med i betraktning, forstår man hvilken kjempeoppgave den tyske lutherdom har innlatt seg på. Men det ville ha vært unnfalighet å ikke våge seg på den. Ingen fornyelse uten vilje til oppbrudd!

Økumenikk som samtale mellom kirker

Den økumeniske bevegelse er dypest sett én. Men den kan ta flere leier. Således kan den ta formen av en bevegelse av *kristne*, og i denne form er det vel at den hittil har spilt størst rolle i Norge (alliansebevegelsen og tilsvarende opplegg). Men skal den føre til varig forandring, kan den økumeniske bevegelse i lengden ikke overse institusjonene. Institusjonene representerer det stabile, det varige i kirkens historie. Derfor er det nødvendig at den økumeniske bevegelse også tar form av en bevegelse av *kirker*. Vi trenger et Kirkenes Verdensråd (KVR).

Det eiendommelige er at KVR som uttrykk for en bevegelse av kirker likevel har overmåte begrensede kirkelige fullmakter, ja at fullmaktene er så godt som lik null. KVR har ingen fullmakt til å komme med bindende uttalelser på medlemskirkenes vegne. Utsendingene til de besluttende organer møter som kirkenes representanter, men det står ikke desto mindre kirkene fullstendig fritt å gjøre hva de vil med de beslutninger som blir fattet. Et dokument fra KVR har strengt tatt ingen annen vekt enn det inntrykk det gjør. KVR har ingen midler til å få satt noe i verk i kirkene. Det er ikke utarbeidet noen prosedyre som gjør at medlemskirkene automatisk behandler det materiale som KVR oversender dem. På bakgrunn av gjentatte anklager for superkirke-tendenser må man med respekt å melde si at luftigere superkirke vel neppe kan tenkes!

Kritisk analysert må saken sies å ha såvel positive som negative aspekter, og det er neppe mange — om noen — som ønsker å utruste KVR med direkte fullmakter. Til de negative aspekter hører at til svært meget av det som KVR foretar seg, får det hverken positivt eller negativt noen offisiell reaksjon fra medlemskirkene. Men på den positive siden kan noteres at KVR på denne måten unngår å bli fastmuret i det kirkelige apparat. Den «økumeniske bevegelse» kan på denne måte forbli hva betegnelsen sier: en bevegelse, et fritt åndens vær, med mulighet for at åndene kan brytes.

Naturligvis kan man så spørre hvor det da blir av tesen om KVR som en bevegelse av kirker. Dette blir et spørsmål om hvordan den noe løse og uforpliktende arbeidsstil funksjonerer i praksis. Hva man håper på, er at kirkene, uten at noe spesielt maskineri er satt opp for dette, av eget fritt tildriv i stigende grad vil gå inn på uttalelser fra verdensrådet slik at de får virkekraft og konkrete følger. Men skulle denne forventning ikke slå til, blir følgen uvegerlig at den økumeniske samtale også i KVR's ramme tross alle intensjoner i virkeligheten ikke blir noe mer enn en samtale mellom enkelte kristne. Det gjør liten forskjell om det i dette tilfelle dreier seg om kristne som er utsendt av kirker, dersom de sendende kirker hverken tar notis av dem før de reiser ut eller

etter at de kommer hjem. Denne fare svever fremdeles som et spøkelse over verdensrådet, og jo lenger tiden går før en markert forandring finner sted, desto større blir den.

KVR's indirekte innflytelse — hvordan man nå enn vil vurdere den — er ikke liten. Derimot ser det ut til at organisasjonen på grunn av sin egenart lite kan gjøre for *direkte* å overvinne mellomkirkelige motsetninger. Dette vil man se om man f. eks. studerer arbeidet i avdelingen for *Faith and Order*.

Faith and Order ble skapt for å overvinne motsetninger med hensyn til lære og kirkelige ordningsspørsmål, og har utført og utfører uten tvil et ganske betydelig arbeide av til dels meget høy standard. Den vekt de teologiske faktorer her tillegges, gjør at denne gren av den økumeniske bevegelse gjerne møter interesse og sympati på luthersk hold. Imidlertid kan man iaktta hvordan arbeide som vel idealt sett var tiltenkt Faith and Order, nå mer og mer blir overtatt av andre organer og grupper. Overvinnelse av læreforskjeller er mer og mer dels blitt en sak for unionsforhandlinger mellom to eller flere kirker, dels en sak for bilaterale teologiske dialoger. I forhold til det håndfaste og reelle arbeide som nå utføres på denne måte, gjør Faith and Order's arbeide et nesten fjernt og teoretisk inntrykk. Av konstitusjonelle grunner er Faith and Order tvunget til å holde seg noe i bakgrunnen. Faith and Order kan avholde konferanser hvor man *snakker om* unionsforhandlinger, men ikke selv delta i sådanne; *sende observatører* til teologiske samtaler på bilateral basis, men ikke initiere sådanne. Slik er i alle fall de tradisjonelle regler. Så lenge unionsforhandlinger var en sjeldenhet og bilaterale samtaler neppe oppfunnet, var dette ikke påfallende. På det stadium representerte Faith and Order den form for økumenisk lære-arbeid som det kunne bli tale om. Men i dag hører unionsforhandlinger til dagens orden, og av bilaterale dialoger kunne det ved et møte nylig regnes opp ikke mindre enn tolv som har en verdensomspennende karakter. Kirkene har i den senere tid fått mot til å stile ganske annerledes direkte løs på hverandre, de har utviklet nye former for økumenisk arbeide som går rett på sak og nesten lar Faith and Order fortone seg som et overflødig mellomledd.

Derimot har de konfesjonelle verdensforbunds betydning tiltatt, idet man mer og mer innser at det ikke nytter å føre bilaterale dialoger bare på det nasjonale plan; det internasjonale perspektiv må holdes åpent.

Det som må skje med Faith and Order om bevegelsen skal holde takt med tiden, er at den for fremtiden må holde seg vel informert om og gå inn på mulige resultater av bilaterale samtaler og unionsforhandlinger. Dette er nok lederne oppmerksom på. Disse to nye arbeidsformer som kirkene selv har funnet frem til, vil heretter kanskje komme til å levere det viktigste av alt det arbeidsmateriale som Faith and Order kan ta for seg. Fortsetter Faith and Order sin tradisjonelle arbeidsstil, kan tyngdepunktet i den økumeniske bevegelse komme til å forskyve seg slik at Faith and Order blir stående litt på siden som en klubb for mer eller mindre uforbindtlig mellomkirkelig debatt, mens kirkene selv ordner de virkelige problemer. Men sjansen er også til stede for at bevegelsen kan bli det forum hvor del-resultater settes inn i helheten, og hvor innsnevrede perspektiver åpnes mot en videre horisont. Det kommer an på hvor nær det lykkes å holde kontakten med de nye former for økumenisk aktivitet hvor kirkene involveres mer direkte.

Utfordring og ansvar

En situasjon som er kommet i bevegelse, rommer både farer og sjanser. Noen er opptatt av farene, andre av sjansene. Hører man til de første, bør man imidlertid ikke glemme at også stillstand innebærer farer. Ja, kanskje den største fristelse som kristne mennesker er utsatt for i en tid som vår, som har et så oppskrudd tempo og lar tingene komme så hodestups på oss, er fristelsen til å rygge tilbake og holde seg konsekvent utenfor allting. Men kirkehistorien burde lære oss at ingen kirke har vokst på å vike unna for en ny tids utfordring. Isolasjonslinjen er stagnasjonslinjen. Kommunikasjon ut over grensene er nødvendig både for kirkens og for den enkeltes åndelige helse.

Men kommunikasjon forutsetter organer. Her er mange kirker underutviklet. Dertil er ikke alltid viljen like stor til å bruke det som dog tross alt finnes. Selv om vi lever i massekommunikasjonens tidsalder, går ikke kommunikasjon av seg selv. Vi må gjøre noe for å ta kanalene i bruk. Og vi må lære kommunikasjonens kunst. Det er en banal, men ikke desto mindre fundamental sannhet at det ikke bare kommer an på å ha noe å gi. Man må også kunne kunsten å gi det. Fem års erfaringer og opplevelser i internasjonalt kirkelig arbeide har i så måte gitt noe å tenke på. I få land blir den økumeniske bevegelses forskjellige studieemner gjort til gjenstand for en så intens offentlig debatt som i Norge. Men så godt som ingenting av denne debatt betyr noe som helst i internasjonal sammenheng. Dels fordi konstruktive alternativer og bidrag ikke utkrystalliserer seg — dertil er nivået med respekt å melde for lavt. Dels fordi man ikke har tanke på å bruke kanaler som når frem. Man holder seg til talerstoler og organer i trygg ly bak de høye norske fjell.

Men også andre kirker har her meget å lære. På tross av et halvt århundres økumenisk aktivitet har vi, hva konstruktive arbeidsformer angår, ennå et godt veistykke foran oss. Økumenikk krever hjemmearbeide — personlig forberedelse, forberedelse gruppevis. Det krever anledning til å gjennomtenke tingene, for usikkerheten lammer.

En slik anledning vil *LVF's generalforsamling* i Porto Alegre i juli i år by på. En av generalforsamlingens tre hovedseksjoner skal vies det økumeniske spørsmåls forskjellige aspekter, og her kommer et rikt materiale til å bli fremlagt til diskusjon. Stor vekt kommer til å bli lagt på klarhet i selve grunnspørsmålene. Før man går til enkelthetene, er det derfor planlagt en prinsippdiskusjon med utgangspunkt i et forberedelsesdokument skrevet av forbundets teologiske kommisjon. Det er ikke tanken at verdensmøtet skal vedta noensomhelst erklæring om kirkens enhet, og teologikommisjonens dokument er ikke å forstå som et utkast til en uttalelse. Dokumentet er blitt raskt skrevet i løpet av et eneste møte, og er bare blitt til fordi man behøvet noe som kunne sette debatten i gang. Det er et utgangspunkt, ikke en konklusjon. Forhåpentlig

vil det utløse en debatt som vil vare, for vi vil trenge tid til å avklare en broket og mangfoldig situasjon.

Dokumentet er nylig blitt offentliggjort i LVF's tidsskrift.³ Vi kan derfor her begrense oss til å antyde noen hovedlinjer.

Det første som man vel vil merke seg, er en kanskje noe overraskende *relativering* av enhetsspørsmålet. Denne kommer til uttrykk allerede i titelen: «*Mer enn kirkenes enhet*». Kirkelig enhet er et underordnet, ikke et overordnet mål. Vi arbeider for enhet ikke først og fremst fordi enheten er en verdi i seg selv (skjønt den også er dette), men fordi vi gjennom den håper å kunne tjene enda vesentligere mål. To ting teller enda mer: forkynnelse og kjærlighetens tjeneste. — Denne tese innebærer naturligvis at enheten vil måtte kunne ofres. Skulle det i praksis vise seg at i en bestemt, konkret situasjon vil enten kjærlighetens tjeneste eller evangeliets forkynnelse ikke være tjent med enhet med en annen kirke, så må enheten heller fare. Dette sies meget klart. Splittelse er ikke i ethvert tilfelle en synd, den kan også være en «tragisk nødvendighet, som kreves i troskap mot det oppdrag Jesus Kristus har gitt oss.»

Dermed er de hovedsynspunkter gitt som dominerer fremstillingen. Hvordan søke enhet for å bli i stand til å *nå ut med evangeliet*? Hvordan søke enhet for å *bli i stand til å tjene*? Til det første av disse to spørsmålene anslås toner som vil virke velkjente, og som det er liten grunn til å utbre seg om for et norsk publikum. Vi finner her igjen den tradisjonelle lutherske betoning av sannhetsspørsmålet, av friheten i ordningsspørsmålet, av bekjennelsens betydning, muligens med en ny aksentuering av forkynnelsens aktuelle situasjon som bekjennelsens siktepunkt. Det advares mot en blott og bart retrospektiv orientering og oppmuntrer til en «videreførende tolkning av det bibelske vidnesbyrd», som utlegger evangeliets sannhet «slik den vil forkynnes og leves i dag». — Mer uvanlige vil de synspunkter virke som fremlegges med hensyn til kjærlighetens tjeneste. Det hører vel til sjeldenhetene at det i et luthersk dokument om kirkens enhet tales så bredt og utførlig om de ikke-dogmatiske faktorer. Her er det forhold vi tidligere altfor meget har oversett, kommisjonen vil

henlede oppmerksomheten på. Utførlig tales her om klassemotsetninger, om spenningen mellom generasjonene, om kløften mellom fattig og rik, og ikke minst om raseproblemet, og det betones at i arbeidet for kirkenes enhet hører også disse problemer med i perspektivet. Det påpekes at på det almenmenneskelige eller samfunnsmessige plan har kirken ofte fungert som en splittende tilleggsfaktor ved siden av andre — stikk i strid med sine egne intensjoner: å bringe forsoning. Allerede det forhold at skillelinjene mellom kirkesamfunnene i stor utstrekning følger sosiologiske mønster, antyder at trosoverbevisninger i praksis like gjerne tjener til å sementere samfunnsmotsetninger som til å overvinne dem. Kirkene må her gjøre en aktiv innsats for enhet, om de i ånd og sannhet skal kunne bruke Skriftens ord at «i Kristus og ved troen taper forskjellene mellom menneskene sin adskillende kraft» (sml. Gal. 3,28; Kol. 3,11). Helt fri for indre spenninger er teksten på dette punkt (som forøvrig også på andre) vel ikke. Men det er en gjennomgående tendens at man forsøker å få frem hvordan våre bestrebelser for kirkelig enhet har sin plass innenfor «hele menneskehetens kamp for enhet og fred». Dersom vi taler om kirkenes enhet uten samtidig å tenke på den dype lengsel etter menneskehetens enhet, da «fordreier og forderver vi den bibelske forståelse av enhet,» heter det. For det kristne håp er mer enn et håp om individuell forløsning og om kirkelig enhet. Det er et universalt håp, som skuer frem mot «en med Gud og med seg selv forsonet verden».

Med *det kristne håp* er et nytt tema som er med å bestemme dokumentets særpreg, angitt. Det karakteristiske er da at håpet fremheves som et motiv til konkrete skritt. Vi tror og vet at kirken en dag skal bli én. I håpet eier vi enheten allerede nå. Kan dette bety noe for kirkenes forhold til hverandre? Skulle ikke det kristne håp kunne være et motiv til å transcendere det som nå adskiller oss? Dokumentet forsøker her å forene realisme med dristighet. En lettvinnt optimisme avvises. Det fremheves at forventningen av Kristi komme, som er et komme ikke bare til frelse, men også til dom, tvinger til å ta faren for villfarelse og dermed adskillelsens dybde alvorlig. Det avvises også at vi så å si skulle kun-

ne hoppe over det stykke historie som ligger mellom dagen idag og fullendelsen, og allerede her og nå virkeliggjøre det vi forventer. Vi vet ikke på hvilken måte Kirkens Herre vil virkeliggjøre dens enhet, vi kan ikke omsette eskatologien i en detaljert, strategisk økumenisk plan. Det vi kan, er å ta de små skritt som situasjonen legger nær – vel vitende om at de er foreløbige, og at det i kirkens liv aldri blir tale om sikrede resultater. Og i disse små skritt må noe av håpets dristighet kunne vise seg. Som tegn på det som skal komme, må det være legitimt å leilighetsvis foreta demonstrative handlinger som går ut over det stadium av kirkelig fellesskap vi i øyeblikket befinner oss på. På den måte bekjenner vi at Guds folk lever i oppbruddet. Vår eksistens er ikke forankret i det som er, men i det som kommer. – *Hvilke* skritt det måtte kunne bli tale om, antydes bare i dette dokumentet, men på dette punkt fører et annet dokument, som også stammer fra teologikommisjonen og som offentliggjøres sammen med det første, videre, nemlig «Retningslinjer for økumenisk samarbeide.»⁴ Dette dokumentet, som er ganske detaljert, går tilbake på et oppdrag fra LVF's eksekutivkomité og bygger videre på tilsvarende retningslinjer utarbeidet i enkelte av forbundets medlemskirker.

I forordet til «Mer enn kirkenes enhet» gir teologikommisjonen uttrykk for at den gjerne ville ha hatt anledning til å overarbeide teksten en gang til før den ble offentliggjort. Man skal således ikke henge seg opp i formuleringene, heller ikke skal man la seg forvirre av en systematikk som ikke i enhver henseende er avbalansert. Det er hovedsynspunktene det gjelder å få tak i, disse og ingenting annet er det man stiller til debatt.

Den økumeniske bevegelse har i det siste desennium kraftig slått om takten. Siden verdenslutherdommen siste gang hadde enhets-spørsmålet på dagsordenen, i Minneapolis 1957,⁵ er meget vann rent i havet. Debatten behøver å åpnes påny. Isolasjonslinjen er usunn, skader oss selv og hjelper ingen andre. Hører man til dem som understreker bekjennelsens betydning for kirken, er det grunn til å minne seg selv om den konklusjon en så alment respektert mann som professor Olaf Moe kom til i sine livserindringer:

«Den bekjennelsestro lutherske teologi har derfor all grunn til å ta oppriktig del i den fortsatte samtale mellom de forskjellige kirkesamfunn gjennom Verdenskirkerådets formidling.»⁶ For å kunne gjøre dette på en fruktbar måte, behøver vi å forberede oss. Et utgangspunkt er nå forhånden. På generalforsamlingen vil nye, korrigerende og supplerende, synspunkter ha en sjanse til å gjøre seg gjeldende. Det er opp til kirkene selv, de enkelte lek-menn, teologer og kirkemenn, å gjøre noe ut av det som nå er forberedt.

NOTER

¹ Med mellomrom blir det forøvrig regelmessig fremlagt foreløbige rapporter i Verdensforbundets tospråklige tidsskrift *Lutherische Rundschau/Lutheran World*, se således m.h.t. de reformert-luth. samtaler LR h. 3 1967 s. 380 ff og LW h. 3 1967 s. 53 ff, m.h.t. de katolsk-luth. samtaler LR h. 4 1969 s. 467 ff og LW h. 4 1969 s. 363 ff, m.h.t. de anglikansk-luth. samtaler LR h. 1 1969 s. 93 ff og LW h. 1 1969 s. 76 f.

² Tekstene fra de reformert-luth. samtaler i Europa finnes i: *Auf dem Weg, Lutherisch-reformierte Kirchengemeinschaft. (Zeitbuchreihe «Polis.», bd. 33)*, Zürich 1967. Tekstene fra de tilsvarende samtaler i USA er offentliggjort i: *Marburg Revisited*. Utg. a. P. C. Empie og J. I. McCord, Minneapolis 1966. Angående kirkenes stillingtagen til dokumentene fra de reformert-lutherske samtaler i Europa se *Økumenische Rundschau* h. 4 1968 s. 364 ff.

³ LR h. 1 1970 s. 54 ff og LW h. 1 1970 s. 43 ff. I samme hefte finnes et referat av drøftelsene på kommisjonsmøtet hvor dokumentet ble til.

⁴ LR h. 1 1970 s. 63 ff og LW h. 1 1970 s. 50 ff.

⁵ Man får et ganske interessant bilde av utviklingen om man sammenligner Minneapolis-møtets budskap «Kristus frigjør og forener», med de to dokumenter som teologikommisjonen nå legger frem. Minneapolis-budskapet er offentliggjort på norsk i et hefte med samme tittel, utgitt av Norsk Mellomkirkelig Institutt 1958.

⁶ Olaf Moe: *Levet og lært*. Oslo 1956, s. 133 f.